

TERÉZIA RONČÁKOVÁ, ŽURNALISTICKÉ ŽÁNRE UČEBNICA PRE POSLUCHÁČOV VYSOKOŠKOLSKÉHO ŠTÚDIA, Ružomberok 2011, 146 s.

Prezentowana publikacja jest zwięzłym i sugestywnie napisanym podręcznikiem przeznaczonym dla studentów zainteresowanych dziennikarstwem. Mieści się znakomicie w dydaktycznej wersji stylu naukowego. Zawiera dostateczną dawkę erudycji (z możliwością jej poszerzenia za pośrednictwem stosownie przygotowanych ćwiczeń stymulujących samodzielną pracę studenta, pracę, trzeba dodać, inspirowaną treściami podręcznika i zagadnieniami, które wychodzą poza obręb zakreślonej w nim problematyki). Pamiętając o przeznaczeniu książki, autorka umieszcza w niej też bibliografię (w wyborze), sylwetki myślicieli, twórców i wybitnych badaczy, którzy przyczynili się do rozwoju genologii, oraz słowniczek terminów (pierwotnie) z zakresu retoryki.

Podręcznik jest napisany z rozmachem i fachowo, lecz bez nudziarstwa. Tematyka medialna jest bowiem autorce znana zarówno od strony warsztatu, jak i teorii. Połączenie tych dwóch punktów widzenia daje w podręcznikowej narracji splot atrakcyjny nie tylko dla adresatów przewidzianych przez twórczynię książki. Dla badaczy mediów, a zwłaszcza dydaktyków, jest to publikacja inspirująca, pokazująca, jak łączyć stare z nowym, teoretyczne z warsztatowym, znane z dodawanym i dla odbiorców w zróżnicowanym stopniu zaskakującym.

Słowacka badaczka rozpatruje zagadnienia komunikacji medialnej z uwzględnieniem optyki lingwistycznej, w szczególności ze stanowiska stylistyki i genologii. Bazuje na dorobku rodzimej lingwistyki, którą reprezentuje obszernie prezentowany dorobek wybitnych badaczy, współtworzących dominującą w stylistyce słowiańskiej końca XX w. nurty badawcze (zwłaszcza Jozef Mistrík i František Miko). Warto w tym miejscu zaznaczyć, że dorobek wymienionych uczonych także w polskiej stylistyce jest traktowany jako ważny i nadal inspirujący.

Twórczyni opisywanego podręcznika uwzględnia jednak także nowsze słowackie badania stylistyczne mieszczące się w ramach stylistyki praktycznej (por. często przywoływaną książkę Dany Slančovej) oraz stylistycznych badań nad współczesnym językiem słowackim (zob. Ján Findra, *Štylistika slovenčiny*, 2004). Poszerza tak zakreślone zaplecze teoretyczne podręcznika o dorobek genologii polskiej (Stefania Skwarczyńska, Stanisław Gajda, Aleksander Wilkoń, Maria Wojtak) oraz medioznawstwa reprezentowanego przez zachodnioeuropejskie ośrodki badawcze.

● Mariaż wymienionych koncepcji nie oznacza mechanicznego eklektyzmu poznawczego. Nie jest też prostą kumulacją wiedzy. We własny paradygmat teoretyczny autorka włącza przede wszystkim różnorodne składniki słowackiej refleksji lingwistycznej oraz polskie badania nad gatunkami prasowymi. Medioznawstwo zachodnie jest natomiast prezentowane syntetycznie w specjalnym rozdziale zamykającym główną część podręcznika. Czytelnik otrzymuje w nim panoramę dokonań medioznawstwa anglosaskiego, francuskiego, włoskiego oraz hiszpańskiego. Bardzo to interesująca prezentacja, pozwalająca nie tylko studentom dostrzec miejsce własnego dorobku na tle europejskim. Istotne są zwłaszcza różnice w repertuarze gatunków dziennikarskich i zachęta adresowana do studentów, by posługując się gazetą w znanym im języku obcym odszukali typowe dla niej gatunki i pokusili się o ich analizę. Jest to, moim zdaniem, znakomity pomysł na uświadomienie studentom kulturowego zakorzenienia gatunków (w tym gatunków dziennikarskich). Ponieważ zadanie dotyczy kultur nieodległych, więc znalezienie owych filiacji oraz, zwłaszcza różnic, które mogą się okazać cenne dla budowania własnego warsztatu, wydaje się szczególnie obiecujące i godne docenienia. Pod tym względem na słowiańskim przynajmniej gruncie podręcznik jawi się jako w dużym stopniu oryginalny.

● Nawiązania do dorobku lingwistyki obcej nie mają jednak wyłącznie sprawozdawczego charakteru. Autorka buduje bowiem własne koncepty poznawcze, bardzo umiejętnie syntetyzując podjętą problematykę i włączając w prezentowaną w podręczniku teorię genologiczną najnowsze dokonania w tym zakresie.

● Książka składa się z kilku rozdziałów pomyślanych jako kolejne stopnie wtajemniczenia w podjętą problematykę. Autorka, jak już wspominałam, zakreśla szeroko badawcze konteksty. W części pierwszej podręcznika omawia podstawowe pojęcia (i terminy), które stanowią także dla studentów teoretyczne zaplecze. Pojęciem wyjściowym czyni autorka *styl* i jest to słuszny i w pełni uzasadniony wybór, zważywszy na dalsze partie podręcznika, gdzie się mówi o gatunkach przypisanych do poszczególnych stylów funkcjonalnych. Ze wszech miar słuszne i pożyteczne jest też uwzględnienie problematyki kompozycji (wszak teksty medialne, zwłaszcza prasowe składają się z powtarzalnych segmentów). Na uznanie zasługuje też uwzględnienie znanego rozróżnienia gatunku jako abstrakcyjnego schematu i wypowiedzi jako konkretnej (mniej lub bardziej dokładnej) realizacji tegoż schematu. Dla studentów, którym się często mówi, że gatunki są płynne i nieuchwytnie, bo się mieszają, to szkoła precyzji i dokładności w myśleniu o rzeczywistości, z którą zawodowo zetkną się w praktyce (a autorka już się stykała). Łatwiej odszukać te elementy, które podlegają prawu zmienności i płynności, oraz

składniki względnie trwałe. Świadomość gatunkowa studentów powinna po lekturze podręcznika znacząco wzrosnąć. Nie tylko z dydaktycznego względu istotne jest też uwzględnienie problematyki sygnałów gatunkowych.

Zaplecze teoretyczne jest w początkowych partiach podręcznika przedstawione szkicowo, ale to dobrze. Zbyt duża dawka teorii mogłaby studentów zniechęcać do korzystania z podręcznika. Autorka słusznie zastosowała więc zasadę porcjowania wiedzy i wprowadzania kolejnych pigułek w częściach poświęconych problematyce bardziej szczegółowej.

O rozległości kontekstów poznawczych podręcznika niech świadczy także wprowadzenie rozdziału poświęconego historii gatunków, po którym dopiero pomieszczony jest fragment (dostatecznie obszerny) przedstawiający ogólną charakterystykę gatunków (zob. pojęcie *wzorca gatunkowego*, *aspektów wzorca*, *wariantów wzorca*, a zwłaszcza jego struktury). Interesujące jest nawiązanie do proponowanego przez J. Mistríka wzoru struktury gatunkowej z zaznaczeniem, że przy stosowaniu tego wzoru należy uwzględnić kolejność poszczególnych parametrów oraz ich zmienny wpływ na całość w przypadku poszczególnych gatunków. Sam twórca tego pomysłu dowartościowuje kwalifikatory morfologiczne, stylistycznym i modalnym przypisując rolę pomocniczą. Wzór może posłużyć do sformułowania diagnozy o stopniu utrwalenia gatunku i możliwościach jego ewolucji.

W opisie powstawania gatunków autorka uwzględnia uniwersalne zaobserwowane przez badaczy procesy transformacyjne i dodaje do tego opisu charakterystykę zakresów wariantywności wzorca, nawiązując w ten sposób po raz kolejny do moich teoretycznych propozycji. Trzeba powiedzieć, że dla mnie lektura podręcznika stała się tym bardziej fascynująca. Mogłam własne pomysły zobaczyć w nowym świetle, jako składniki nowych poznawczych projektów. W ten sposób dialog na płaszczyźnie teoretycznej stał się bardziej owocny.

Szerokie konteksty prezentacji uzyskuje autorka, jako się rzekło, przez nawiązania do różnorodnych składników bogatej teorii genologicznej i stylistycznej. Poszerza optykę, prezentując współczesne gatunki dziennikarskie zarówno prasowe, jak i charakterystyczne dla innych mediów na tle dziejów genologii i historii samych tworów gatunkowych, a także na tle gatunków z innych stylów funkcjonalnych (obszarów komunikacyjnych). Pokazuje różnice w typologii gatunków i przedstawia opis poszczególnych tworów gatunkowych. Wartość opisu podnosi jego porównawczy charakter. Autorka odwołuje się zarówno na poziomie pojęciowym, typologicznym, jak i terminologicznym do opracowań polskich (zob. np. s. 74).

Lekturę podręcznika można więc polecać osobom zainteresowanym naukowo problematyką genologiczną, zwłaszcza prezentacją gatunków dziennikarskich. Stosunkowo łatwo odszukać podobieństwa i różnice w repertuarze wypowiedzi dziennikarskich znanych z żurnalistyki słowackiej i kontynuując rozważania autorki porównywać je z sytuacją w polskich mediach i w polskim medioznawstwie. Można tu mówić o niezwykle płodnej asymilacji dorobku polskich badaczy, asymilacji, która powinna być dla naszego środowiska inspirująca. Dzięki podręcznikowi nastąpiła już cenna wymiana doświadczeń badawczych między medialnie zorientowaną lingwistyką słowacką i analogicznie wyprofilowaną lingwistyką polską. Należy mieć nadzieję, że pojawią się publikacje kontynuujące tę owocną naukowo rozmowę.

Okazji do porównań jest więcej. Autorka przedstawia zmiany komunikacji medialnej i metamorfozy gatunków przekraczające ramy żurnalistyki jednego kraju. Analogicznie jak w Polsce słowaccy dziennikarze poszerzają zakresy użycia mówionej (potocznej) odmiany języka, wprowadzają mieszanie informacji z rozrywką (*infotainment*), tworząc nowy gatunek (s. 61). To bardzo interesujące spostrzeżenie z powodu nieco innego sposobu interpretowania analogicznych posunięć polskich żurnalistów. U nas owe synkretyczne formy przybierają tak różne kształty, że rozpatruje się je raczej na płaszczyźnie dyskursywnej.

Dla studentów słowackich prezentowany podręcznik będzie nowoczesnym narzędziem dydaktycznym, ułatwiającym i usprawniającym zarówno zdobywanie wiedzy na temat stylu wypowiedzi medialnych (i innych), ich gatunkowego ukształtowania i zróżnicowania, jak i doskonalenie umiejętności praktycznych, nie przez ćwiczenia redakcyjne, lecz dzięki poznawaniu reguł wzorców gatunkowych i możliwości ich przekształcania w praktyce redakcyjnej.

Dla badaczy mediów oraz przede wszystkim lingwistów zainteresowanych problematyką genologiczną (tekstologiczną i stylistyczną) jest to oryginalny przykład opracowania z zakresu kontrastywności interlingwistycznej (określenie prof. Zofii Bilut-Homplewicz). We współczesnej filologii otwierającej się na kolejne tradycje narodowe i nastawionej transdyscyplinarnie jest to nurt prężniejący i bardzo obiecujący.

MARIA WOJTAK